

Leningrad (Peterburg): Bir şähere degişli bolmak

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Leningrad (Peterburg): Bir şähere degişli bolmak
LENINGRAD
(PETERBURG): BIR ŞÄHERE DEGIŞLI BOLMAK

Eýsem adam «meniň şäherim» diýende, şol şäheriň özüne degişlidigini ýañzytjak bolýarmy ýa-da oňa doly boýun bolanlygyny nygtaýarmy?

Eýsem adam ýakynlaryna «meniň» diýende, olara eýe çykýandygyny aýtjak bolýarmy ýa-da kime degişlidigini ýañzydýarmy?

Meselem, «aýalym», «gyzym», «tanşym» diýende... «Mekdebim», «uniwersitetim» diýende... Ýa-da «dogduk depäm» diýende?

Eýsem adam «meniň şäherim» diýende, şol şäheriň özüne degişlidigini ýañzytjak bolýarmy ýa-da oňa doly boýun bolanlygyny nygtaýarmy?

Wagtal-wagtal mende şular ýaly geňsi soraglar döreýär. Kämahalam meň pikirimçe başgalaryň ýadyna gereginden has köp düşýän soraga jynym düşýär.

Meselem, türkler nämüçin «nireli sen?» diýip soramagy öte gowy görýär? Nämüçin şu sorag berilmese hiç kim bilen tanşyp,

ysnyşyp gidiberenok?

* * *

«Nireli sen?» Bu sorag meni iň köp kyn ýagdaýa salýan soraglaryň biri.

Ony her gezeginde birinji gezek eşidýän ýaly aljyraýaryn, ýygrylýaryn.

«Nirelikäm?». Dogrudanam, men nireli?

Doglan ýerime seretseň-ä, Adana.

Ene-atamyň asly Kastamonu. Ýaşlyk ýyllarymyň gaçybatalgasy Stambuldy.

Birem «izmirli» boljak bolşum gyzykly, olam hökman hasaba alynmaly.

Iň köp wagt (ýigrimi ýyl) ýaşan şäherim Moskwa.

Ýene birnäçe şäheri ýazyp bilerin, emma uzaldyp oturmaýyn.

Megerem özümi tapan ýerim Leningrad boldy. Ýaşlygymy mazasyny duýan ýerimem şol ýer.

Netije?

Indi men nireli?..

«Leningradly» diýsem aýyp ýa jenaýat bolaýarmyka? Bular ýaly jogaplaryňam almyty barmy?

* * *

Peterburg, Sankt-Peterburg ýa-da ruslaryň köplenç aýdysy ýaly Piter... Bir döwür Petrograd (1914-1924), ýene bir döwür

Leningrad (1924-1991)...

1918-nji ýylda paýtagt statusyny Moskwa aldyranam bolsa, oňa şindizem «ikinji paýtagt» diýilýär.

«Demirgazyk paýtagty», «medeni paýtagt», «ak gijeleriň şäheri», «demirgazygyň Wenesiýasy», «Ýewropa açylan penjire» we başga-da lakamlary bar.

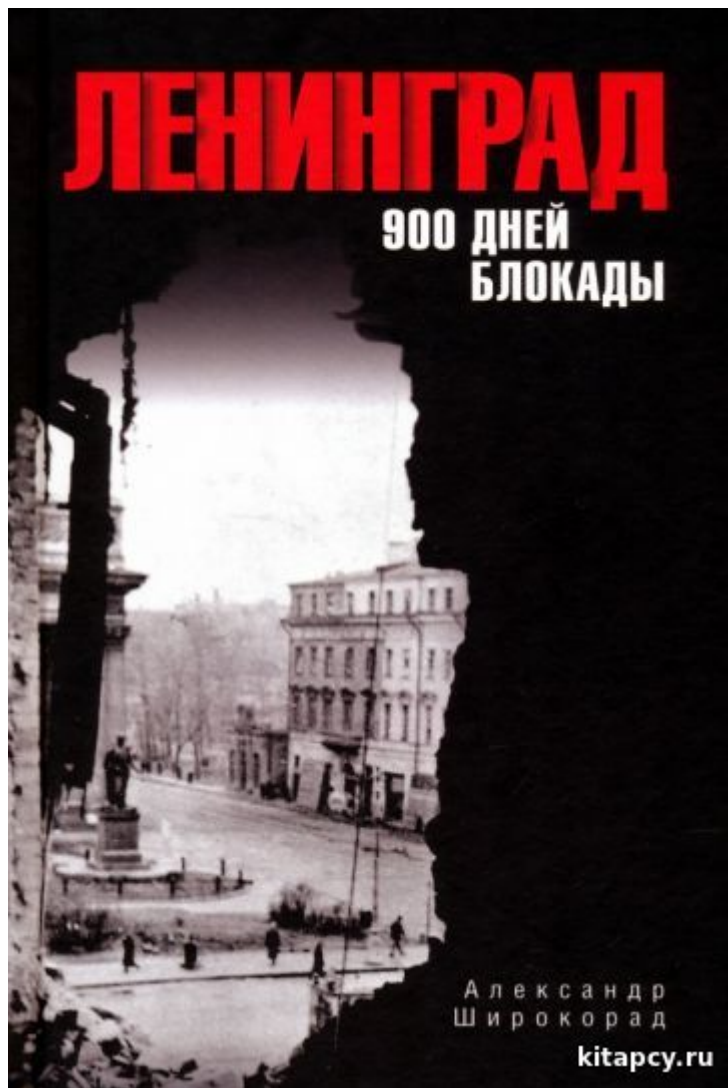
Emma düýp esasy zat bu däl. Onuň owadanlygy hemme zatdan öňde. Diňe owadanlygy-da däl, häsiýeti-de şeýle. Ýagny, şäheriň her äden ädimiňizde duýlup duran özboluşly häsiýeti, aurasyny...

Oňa heniz gidip görmedige, şol duýgulary başdan geçirmedigile bulary düşündirmek kyn.

Şäheriň Dostoýewskiniň, Çernyšewskiniň, Leniniň ysy gelip duran künjeklerini, taryha we edebiýata ýaýylyp ýatan Newskiý prospektinde bir aşaklygyna, bir ýokarlygyna gezim etmeseň, derýa bilen Moskwa otly duralgasynyň arasynda ýöräp ýadamasañ hasap däl.

Adatça deňize bolan söýgä öwrenişip gidipdiris, ýöne bärde Baltika deňzinden has beter Newa derýasyna kökerileniňizi duýmanam galarsyňyz.

Ýüzden gowrak kanal bilen şäheri bogun-bogun gurşap alan inçelige, Tomusky бага, dünýäde deňi-taýy bolmadyk Ermitaž muzeýine, 1917-nji ýylyň Oktýabr rewolýusiýasynyň mekany Köşk meýdanyna, Pawlowskdyr Puşkin ýaly ýer ýüzüniň behişdi posýoloklaryna, şäheriň nemes faşistlerine garşy 900 güne çeken goragynyň simwollaryna daňlyp galarsyňyz.

* * *

Şäheriň 900 güne çeken goragy diýýän-ä?.. Bu ýöne bir diýlip geçmeli gürrüň däl.

1941-nji ýyl. Gitlerçi Germaniýa bar güýji bilen Leningradyň üstüne abanypdyr. Sowet Soýuzynyň ikinji paýtagtyny basyp almak diňe harby taýdan däl, şol bir wagtyň özünde syýasy moral taýdanam ullakan ýeňiş bolmalydy.

Şäher gabalan, hüýt-gara halkanyň içine alynan ýagdaýda. Gabaw 900 güne çekipdid.

Döz gelinen diňe uruş däl, aňzakly gyşlaram ara girýär, iň ýamany-da açlyk belasy...

Häzir Peterburgyň muzeýlerinde şol döwür halka gündelik azyk hökmünde berilen bir dilim çöregi, köçelerde köplenç söweşip däl-de, açlykdan ölenleri görkezýän köp sanly eksponat bar.

Eger Leningrad elden giden bolsa, Baltika porty we onuň töweregi elden giderdi. Belki-de, Stalingrad ýeňişi-de

bolmazdy. Uruş başga hili gutaryp, Ýewropa faşizmiň penjesine düşübem bilerdi.

Bütün bu zatlaryň bolmazlyhy we Leningradyň adyna mynasyp mertebesi bilen goranyp bilmegi üçin ýüz müňlerçe adamyň ölmegi gerekdi. Käbir çeşmeler gabaw döwründe 600 müň, käbirleri bolsa 1 million 200 müň adamyň wepat bolandygyny aýdýar.

Hernä ýeňdiler. Ýeňiş ölen we diri galan leningradlylara ýar boldy.

Leningrada «gahryman şäher» adyny berdiler. Elbetde, gahrymançylyk hormat goýulmagyna mynasyp. Emma orden-medal ýa at wajyp däl. Bärde kalbyňa başga duýgy agram salýar. Haýran galmak, mähir-söýgi...

Söýgi diýlende, başgaça bolayýa...

«Men leningradly» diýende ony gysymyňa gysyp, jübiňe salyp bileňok, onuň deňizinden, derýasyndan, kanallaryndan emele gelen mawy peýzažynyň, taryhy ploşadlarynyň we prospektleriniň, muzeýleriniň, köşkleriniň, teatrlarynyň içinde özüňe kiçijik ýer açyp, ynam bilen şol açanja ýeriňe ýerleşýärsiň.

Şeýdeňde bir zada gözüň düşýär: birnäçe milletden millionlarça adam «leningradly-peterburgly» haly we gidişi bilen, ümsümligi we medeniýeti bilen moskwalylardanam tapawutlydyr, beýleki şäherlilerdenem. Bu ýerler pula we wagtyň beýleki ejizliklerine heniz boýun bolup ýetişmändir.

* * *

Leningradda ýaşan döwrümiň üstünden 36 ýyl geçdi. Russiýadan Türkiýä gaýdyp gelen wagtymdan bärem 14 ýyl.

Aram-aram «ikinci watanyma» gidip gelýärim. Emma iş-güýjüm çyksa, ýolum köplenç Moskwanyň üstünden geçýär. Peterburga seýregräk barýaryn. Kämahalam men Leningrady gaýtadan duýmak üçin synanyşyklaryma bahana tapýaryn.

Köplenç iki şäheriň arasynda gatnaýan «Sapsan» atly ýokary tizlikli otla münýärim. Üç ýarym-dört sagatda birinden beýlekisine relsleriň üstünde zymdyrylyp gitmegiň keýpi nähili gowy.

Kämahal wagonda tanşylan käbir adamlar Moskwa-Peterburg arada gatnamak bilen birinde «işleýändigini», beýlekisinde «ýaşaýandygyny» aýdýar. İşlemegiň ýaşamakdan aýry aýdylmagy nähili täsin gerek? «Ýaşalýan şäherem» köplenç Peterburgdyr. Pýotr I-iň 1703-nji ýylda batgalygyň üstünde guran, Leniniň ölüminden SSSR-iň ölümüne deňiç (1924-1991) ady Leningrad bolan, soňra ýene birinji ady Peterburga dolanyp gelen şäheri şeýlekin söýmegimiň düýp sebäbi, belki-de talyplyk ýyllarymyň gaýtalanmajak pursatlaryndandyr, ak gijelerde bolup geçen söýgi gatnaşyklaryndandyr, kim bilýär...

Şonsuzam ýaşalan şäherleri we başdan geçirilen duýgulary biri-birinden aýyrmagyň hökmanlygy barmy? Olaryň gysgaça mazmunyny ýeke-täk söz bilen aýtmaly bolsa: Durmuş!

Hakan AKSAÝ.

«T24» gazetini, 02.12.2023 ý. Publisistika